

KENTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM POTANSİYELİ VE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: SAMSUN ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Aslı Yönten Balaban

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Ü.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Atakum, Samsun, Türkiye.

asli.yonten@omu.edu.tr

Duru Çiğdem Şimşek

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Araş. Gör.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Atakum, Samsun, Türkiye.

cigdem.simsek@omu.edu.tr

Türkçe Özet

Turizm sektörü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik gelişmeye katkı yapmanın yanı sıra, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarını da içermektedir. Sürdürülebilir turizm ekonomik ve sosyal fayda sağlarken, aynı zamanda doğal ve tarihi çevre üzerindeki baskıyı azaltacaktır. Yerel yönetimler, sürdürülebilir turizmin kalkınmaya katkıları, doğal, çevresel ve kültürel varlıkların korunması gibi konularda farkındalığın artırılmasında önemli bir role sahiptir.

Samsun kenti de, sürdürülebilir turizm konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Mevcut potansiyelin ortaya çıkarılıp artırılmasında, yerel halk arasında sürdürülebilir turizm kavramının içselleştirilmesinde yerel yönetimlerin alacağı kararlar ve yaptığı faaliyetler, ekolojik dengeyi sağlarken, yerel kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

Çalışmada, kentlerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında sürdürülebilir turizmin yeri, çevre-kalkınma dengesinin kurulmasında yerel yönetimlerin yapacağı çalışmaların öneminin Samsun örneği üzerinden ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışma yerli ve yabancı literatür taramasına dayanmaktadır. Çalışmada ayrıca, Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin turizmle ilgili biriminde

yapılması planlanan derinlemesine mülakat ile belediyenin sürdürülebilir turizmle ilişkin faaliyetleri hakkında bilgi alınarak, değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Kalkınma, Samsun*

Alan Tanımı: Kamu Yönetimi (Kentleşme ve Çevre Sorunları)

Abstract

SUSTAINABLE TOURISM POTENTIAL OF CITIES AND THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS: A STUDY ON SAMSUN

Tourism sector is not only a driving force for the economic development both in developed and developing countries it also contains the environmental, economic and social aspects of sustainable development. For this reason, it is very important to adopt the notion of sustainability in tourism. Local governments have vital roles in raising awareness about the issues like contributions of sustainable tourism in development, protection of natural, environmental and cultural properties etc.

Samsun has important potential in sustainable tourism. The decisions and activities of local governments to increase the existing potential and awareness about sustainable tourism among local people will not only provide ecological balance but also contribute to the local development.

In this study, it is aimed to reveal the importance of sustainable tourism for achieving sustainable development in cities and to display the vital role of local government in redressing the balance between nature and development in the case of Samsun. The study was carried out on literature scanning. Moreover in this study it is planned to gather information from relevant departments of Samsun Metropolitan Municipality about the activities done and about the future plans related sustainable tourism through in-depth interview.

Key Words: *Sustainable Tourism, Sustainable Development, Samsun*

JEL Code: Z32, Q01

1.GİRİŞ

Ülkeler için gelir getirici bir sektör olan turizmin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki baskıyı artırması ve çevre üzerinde olumsuz etkilerinin hissedilmesi,

uluslararası ve ulusal düzeyde turizmin sürdürülebilir bir anlayışla ele alınması gereğini gündeme getirmiştir. Bu durum, Türkiye'nin de içinde bulunduğu ve turizmden gelir sağlayan ülkelerin turizm sektöründe sürdürülebilir kalkınma anlayışını benimsemesine yol açmıştır.

Sürdürülebilir turizmin temel hedefleri arasında, turizmin gelişimi konusunda yerel yönetimlerin süreçlere dahil edilmesi ve yetkilerinin artırılması, yerel halkın yaşam kalitesinin korunması yer almaktadır. Bu kapsamda çalışmada öncelikle sürdürülebilirlik kavramı tanımlanarak turizmle bağlantısı kurulmuştur. Sonrasında uluslararası ve ulusal politika belgelerinde sürdürülebilir turizm kavramı ve yerel yönetimlerin rolleri incelenmiştir. Son bölümde yerel yönetimlerin sürdürülebilir turizmdeki rolü ve önemi Samsun kenti özelinde değerlendirilmiştir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE TURİZM

2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, çevre hareketi içinde ortaya çıkan, oldukça yaygın olarak kabul gören bir kavramdır. Roma Kulübü'nce 1972 yılında yayımlanan "Büyümenin Sınırları" adlı çalışma büyüme ve kaynak kıtlığı arasında tartışmalar yaratmıştır. Kavramın çevre hareketinde merkezi bir konum kazanması, 1987 yılında Brundtland Komisyonu'nun yayımladığı "Ortak Geleceğimiz" adlı rapor sonrasında olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın Brundtland Raporu'ndaki yaygın tanımı ise şöyledir: "bugünün ihtiyaçlarının gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemeksizin karşılanmasıdır". 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde ise sürdürülebilirlik kavramı, evrensel olarak benimsenen bir ilke haline gelmiştir. (Tekeli, 2009: 185-186). Konferans sonrasında geliştirilen Gündem 21 ise, kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen "sürdürülebilir kalkınma" kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır (habitat.org.tr/). Yerel Gündem 21 ise, yerel düzeyde kentsel yaşama ait sorunlara ilişkin kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının bir arada çözümler geliştirebilmelerine imkan sağlama amaçlı oluşturulmuştur.

Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde de sürdürülebilirlik vurgusu vardır. Planlanan hedefler sekiz ana başlık altında toplanmış olup, bunlardan biri de çevresel sürdürülebilirliktir. Bu 8 Binyıl Kalkınma Hedefleri 2015 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma ve yoksullukla mücadele alanında sağlanan ilerlemeyi ölçülebilir ve izlenebilir bir biçimde gösterecek şekilde geliştirilmiştir (izto.org.tr, 2018: 2). Binyıl Kalkınma

Hedeflerinin devamında, 2012 yılında Rio de Janeiro’da toplanan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğmuştur. Binyıl Kalkınma Hedefi 2000-2015 yıllarını, diğeri ise 2030 yılına kadar olan gündemi kapsamaktadır. On yedi ana hedef arasında, kısıtlı doğal kaynakların nasıl yönetileceği, sürdürülebilir üretim ve tüketim gibi konular yer alarak hedeflenen şey, gelecek nesillerin yaşamının daha iyi hale getirilmesi vurgusudur (www.tr.undp.org/).

Turizm sektörünün ülke kalkınmasına sağladığı faydanın yanı sıra, doğal ve kültürel varlıklar üzerindeki baskısı hem de gelişmekte olan ülkelerde turizmde de çevre-kalkınma dengesinde sürdürülebilirlik konusunu gündeme getirmiştir. Dünya Turizm Örgütü’nün 2020 için yayınladığı vizyon raporuna göre senelik uluslararası turist varışları 2020 yılında 1.6 milyara ulaşacak ve ziyaretçilerin büyük bir kısmı gelişmekte olan ülkelere yönelecektir. Ziyaretçi sayısındaki bu artış, çevre kalitesi, kültürel çeşitlilik, sosyal doku ve seviyelerinde bir dönüşüm yaratacaktır. Bu durum, Türkiye’nin de içinde bulunduğu ve turizmden gelir sağlayan ülkelerin turizm sektöründe sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesi gereğini doğuracaktır (TÜSİAD, 2012: 26).

Turizm türleriyle ilgili olarak çeşitli gruplandırmalar bulunmaktadır. Turizm, çevrenin ve ekonomik kazancın uzun dönemlere yayılacak şekilde kullanımı olarak tanımlanırsa, turizm çeşitleri iki kategori altında toplanabilir. Bunlar, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir olmayan turizmdir. Turizm endüstrisinin mevcut ve potansiyel tehlikeleri konusunda büyüyen tartışma, çevresel bakımdan duyarlı bir turizm yaklaşımının araştırılması gerekliliğini doğurmuştur. (Erdoğan, 2014: 146, 149). Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmakta olup, sürdürülebilir turizmin gelişimi de sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılı bir yaklaşımdır (bolge11.ormansu.gov.tr, 2018: 15).

2.2.Sürdürülebilir Turizm

Tüm dünya ekonomilerinin ana sektörlerinden biri olan turizmin sürekliliği, turizm amaçlı kullanılan kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine bağlıdır. Turizmin doğal kaynaklar üzerindeki baskısı, doğayı gözeterek alternatif bir turizm anlayışını ortaya çıkartmış ve sürdürülebilir turizm konusu gündeme gelmiştir. Sürdürülebilir turizm, 1990’ların başından beri turizm çevrelerinde bir tartışılan bir konu olmuştur. Dünya Turizm Örgütü’nün sürdürülebilir turizmi tanımlaması şu şekildedir: “Turizmde sürdürülebilir kalkınma, gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser. Bu şekilde tüm kaynakların yönetimi,

kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde öne çıkarılır” (TÜSİAD Sürdürülebilir Turizm Raporu, 2012). Sürdürülebilir turizm tanımında, ilk olarak sürdürülebilir kalkınma ilkesi vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Sürdürülebilir turizm konusundaki ikinci büyük etken, son 20-30 yıl boyunca turizm faaliyetlerindeki büyük artıştır. Ülkelerin ekonomik amaçlı turizm faaliyetleri dolayısıyla doğal kaynaklar üzerindeki baskının artması ve turizm faaliyetlerinin özellikle düşük gelir grubuna sahip yaşam standartlarını yükselteceği düşüncesi, sürdürülebilir turizme olan ilgiyi de artırmıştır (cf.cdn.unwto.org, 2016: 2).

Akarsu turizmi, av turizmi, dağcılık, golf turizmi, hava sporları, inanç turizmi, kongre turizmi, kış sporları turizmi, mağara turizmi, sağlık turizmi, su altı dalış, termal turizmi, yayla turizmi Türkiye’deki sürdürülebilir turizm türleri arasında yer almaktadır (yigm.kulturturizm.gov.tr/, 2018).

Sürdürülebilir turizm, doğaya karşı bir taahhüttür ve herhangi bir turizm veya kalkınma faaliyetini yerel halk ile bütünleştirir. Sürdürülebilir turizmin temel hedefleri arasında, turizmin gelişimi konusunda yerel yönetimlerin süreçlere dahil edilmesi ve yetkilerinin artırılması, yerel halkın yaşam kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi, ziyaretçilerin yerel harcama oranını artırmak dahil olma üzere turizmin ev sahibi olduğu yere katkısının en yüksek seviyeye çıkarılması yer almaktadır (TÜSİAD Sürdürülebilir Turizm Raporu, 2012: 18, 20). Bir ülkenin turizme ilişkin politikası sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir araçtır. Bu nedenle turizmin iyi planlanması ve yönetilmesi önemli bir konudur. Sürdürülebilir turizm ise aşağıdan yukarıya bir yaklaşım için gayret göstermektedir. Bu yaklaşımda yöre halkının beklentilerinin dikkate alındığı katılımcı bir yapı kurulması esastır. Ayrıca yörenin kalkınma potansiyelini bünyesinde barındıran tabii değerlerin korunması için kararlar ortak alınır ve karar almanın yanında uygulama ve izleme aşamalarında da yöre halkının becerilerini, bilgisini, en uygun şekilde kullanmak esastır. Bu yaklaşım yöre halkının, yerel otorite ve organizasyonların yetkilendirilmesine dayanır (bolge11.ormansu.gov.tr, 2018: 16).

2.3. Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Yönetimler

Sürdürülebilir turizm anlayışında, yerel değerlerin korunarak, yerel kalkınmanın sağlanmasında yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Bir başka deyişle sürdürülebilir turizmin sağlanmasında yerel yönetimler gerek karar alıcı gerekse de uygulayıcı birimler olarak stratejik bir öneme sahiptirler. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yerelden merkeze doğru bir hareket olmalıdır.

2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu incelendiğinde, kanunun içerisinde turizm kelimesinin yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte, günümüzde 51 ilde bulunan il özel idarelerinin bazılarının Türkiye’de bazı illerin ilin turizm ve kültürel değerlerinin tanıtılmasına dair çalışmalarının olduğu görülmektedir.(corumozelidare.gov.tr/).

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14 maddesinde belediyenin görevleri arasında turizm faaliyetleri de yer almaktadır. İlgili maddenin a bendinde “...kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor ... hizmetlerini yapar ve yaptırır” ifadesi yer almaktadır.

Bununla birlikte, 2005 tarihli 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nda ise, “Kültür ve turizmi koruma ve gelişim bölgeleri ile turizm merkezlerinde, alanın bütüncül bir anlayışla korunması, geliştirilmesi, tanıtımı, kültür ve turizmle ilişkin sosyal ve teknik altyapının gerçekleştirilmesi ve işletilmesini sağlamak amacıyla alandaki bütün mahalli idarelerin katılımı ile bir mahalli idare birliği kurulacağı”na ilişkin bir madde yer almaktadır.

Bu noktada yerel yönetimler gereken yasal yetkilere sahip olması önemli olmakla birlikte, bu yetkilerin yeterli bütçeyle desteklenmesi de gerekmektedir. Yerel yönetim birimleri arasında özellikle belediyelerin turizme ilişkin görevleri yasal olarak tanımlanmakla birlikte, belediyelerin turizm konusundaki engellerinin aşılması önemli bir konudur.

3.POLİTİKA BELGELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

3.1. Uluslararası Düzeyde Politika Belgeleri

1980 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından Filipinler’de düzenlenen “Dünya Turizm Konferansı” sonucu “Dünya Turizmi Manila Bildirgesi” ortaya konulmuştur. Bildirgenin 18. maddesinde turizme yönelik kaynakların, onların yıpranma ve hatta yok olma riskini tahlil etmeden kontrolsüz bir şekilde kullanılmaması gereği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, turizme yönelik ihtiyaçlar karşılanırken, turistik alanlardaki nüfusun sosyal ve ekonomik menfaatlerine; çevreye ve hepsinden önemlisi doğal kaynaklara zarar getirilmemesi hususu üzerinde durulmaktadır. Tüm turistik kaynakların, insanlığın mirasının bir parçası olduğu ifade edilmekte ve ulusal ve uluslararası tüm toplulukların bu kaynakların korunmasını garanti edecek adımları atmak zorunda olduğu belirtilmektedir (UNWTO, 1980).

Dünya Turizm Örgütü’nün 1989’da Parlamentolar Arası Birlik’le (IPU) ortaklaşa hazırladığı Hague Bildirgesi’nde “bozulmamış bir doğal ve kültürel çevrenin,

turizmin gelişmesinde temel koşul olduğu”nun altı çizilmekte; turizm ve çevre arasındaki bu kuvvetli ilişkiyi göz önünde tutarak etkin önlemler alınması gereği üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda da turistik gelişmeye yönelik planlamanın “sürdürülebilir kalkınma” kavramı temelinde tesis edilmesi gereği vurgulanmaktadır (UNWTO&IPU, 1989).

Turizmin, sürdürülebilirlik kavramıyla bir arada ele alındığı belgeyse, 1995 tarihli Dünya Turizm Konferansı sonrasında ortaya konulan “Sürdürülebilir Turizm Dünya Sözleşmesi”dir. Sözleşmenin ilk maddesinde turizme yönelik gelişmenin, sürdürülebilirlik ölçütlerine dayanması gerektiği, yani söz konusu gelişmenin uzun dönemde ekolojik olarak dayanılabilir; ekonomik olarak uygulanabilir; ahlaki ve toplumsal olarak ise tarafsız olmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda turizmin akıllıca yönetilebilmesi için gereken şey, öncelikle onun dayandığı kaynakların sürdürülebilirliğinin temin edilebilmesidir. Sözleşmenin 4. maddesinde turizmin sürdürülebilir kalkınmaya aktif katkısının, toplumdaki kamusal ve özel tüm aktörlerin dayanışma ve katılımıyla mümkün olacağını altı çizilmektedir. Bunun içinse, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etkin bir işbirliği mekanizmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (UN&EC, 1995: 12-13).

Turizmin toplum ve çevreye olumsuz etkilerini azaltmak, dünya turizminin sorumlu ve sürdürülebilir gelişimini bir dizi ilkeye bağlamak amacıyla Dünya Turizm Örgütü, 1999 yılında Turizmde Etik İlkeler Bildirgesi’ni kabul etmiştir. “Sürdürülebilir Gelişmenin Unsuru Olarak Turizm” başlıklı 3. bölümünde turizmin çevreye yönelik etkilerinin azaltılmasına yönelik yöntem ve uygulamalara değinilmiş; turizm altyapısı ve faaliyetlerinin, ekosistem, biyoçeşitlilik ve vahşi yaşamın korunmasını sağlayacak şekilde hazırlanması gereği üzerinde durulmuştur. Ayrıca turizmin gelişmesi ve zenginleşmesinde rol oynayan temel unsurlar olarak doğa turizmi ve ekoturizmin kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir (UNWTO, 1999).

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) önderliğinde 2002 yılında düzenlenen Dünya Ekoturizm Zirvesi’nde “Ekoturizm Quebec Bildirgesi” kabul edilmiştir. Bildirgede ekoturizmin, sürdürülebilir turizmin ilkelerini kapsayan yapısına dikkat çekilerek, kavramın turizm sektöründe sürdürülebilir uygulamalar sunmada önderlik edebileceği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın genel amaçlarıyla tutarlı ulusal, bölgesel ve yerel ekoturizm politika ve kalkınma stratejilerinin formüle edilmesi; ulusal ve yerel düzeyde ilgili tüm kamu kurumlarının katılım ve koordinasyonunun sağlanması; özel sektörün kendi işletmelerini ekosistem ve çevreye olumlu etki sağlayacak şekilde geliştirmeleri;

sivil toplum kuruluşlarının ekoturizmin gelişim ve yönetimi konusunda kamusal ve özel sektörle işbirliği içinde olmaları gereği gibi konulara değinilmiştir (UNEP, 2002).

13 Eylül 2005 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun hemen öncesinde, Dünya Turizm Örgütü tarafından kabul edilen "Turizmin Milenyum Kalkınma Hedefleri için Harekete Geçirilmesi" başlıklı bildirmede turizmin, özellikle gelişmekte olan pek çok ülkenin kalkınması açısından önemine işaret edilmektedir. Bu kapsamda da ulusal kalkınma programları ve yoksullukla mücadele stratejileriyle kaynaştırılmış bir turizm politikasına ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir (UNWTO, 2005).

2008 yılında Kerala Turizm ve Uluslararası Sorumlu Turizm Merkezi (ICRT) tarafından düzenlenen "İkinci Uluslararası Güzergahlarda Sorumlu Turizm Konferansı"nda Kerala Bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirmede turizmin güzergahlardaki yönetiminin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında eğitim, bilinçlendirme, medya ve yerel paydaşların güçlendirilmesinin önemine yer verilmiştir. Bildirge turizmin, doğal ve kültürel mirasın korunmasını destekleyerek sosyoekonomik kalkınmaya katkı sağlayabileceğinin altını çizmektedir. Ayrıca Bildirmede, güzergah paydaşlarının turizm konusundaki tüm çabalarını değerlendirme ve bir araya getirmede tüm sorumluluğun yerel yönetimlerde olduğu belirtilmekte; böylece değişimin gerçekleşebilmesinde yerel yönetimlere önemli bir rol biçilmektedir (Kerala Tourism & ICRT, 2008).

2009, 2010 ve 2011 yıllarında Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) önderliğinde üç konferans (Dünya Ekoturizm Konferansı) düzenlenmiştir. Bu konferanslarla ekoturizm alanındaki küresel aktörler bir araya getirilerek birbirleriyle iletişim ağı geliştirmeleri ve tecrübelerini paylaşmalarına imkan verilmek istenmiştir. Ayrıca, doğanın ve çevrenin korunması, yerel kültürün devamlılığının sağlanması ve dünya genelinde ekoturizmin geliştirilmesi konusunda iyi uygulama örnek ve teknolojilerinin görünür kılınmasına katkı sağlanmıştır (sdt.unwto.org). 2011 yılındaki Üçüncü Dünya Ekoturizm Konferansı sonrasında kabul edilen "Sihanoukville Bildirgesi"nde ekoturizm sadece yoksullukla mücadelede sosyoekonomik bir araç değil, aynı zamanda doğal kaynakların korunmasına katkı sağlayarak ve küresel ısınmanın nedenlerini azaltarak geniş kırsal alanların ekonomik olarak yükselmesine imkan veren canlı bir turistik faaliyet şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda yerel topluluğa ve doğal alanlara olumlu ekonomik getiri sağlayacak ekoturizm alanlarında sürdürülebilir ve sorumlu bir yaklaşımla geliştirilecek projelerin önemine vurgu yapılmaktadır (UNWTO, 2011: 3).

2014 yılındaki Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen 69/233 numaralı önergede sürdürülebilir turizme yönelik nasıl bir yaklaşım içinde olunması gerektiği üzerinde durulmuştur (UN, 2014).

2015 yılında düzenlenen “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi”nde kabul edilen “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” arasında yerel kültür ve ürünleri öne çıkararak, yeni iş alanları yaratan sürdürülebilir bir turizmin desteklenmesi (madde 8.9) de yer almaktadır (UN, 2015).

3.2. Türkiye’de Kamu Politika Belgeleri

Kalkınma Planları incelendiğinde sürdürülebilir turizm kavramına açık bir şekilde ilk olarak Onuncu Kalkınma Planında yer verildiği görülmektedir. Ancak Dokuzuncu Kalkınma Planında da açıkça yer almamakla birlikte belgede turizmin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik etkilerinin göz önünde tutulduğuna ilişkin maddelere rastlanmıştır. Planın 462. maddesindeki “tarım ve turizm başta olmak üzere çevreye duyarlı sektörlerde ekolojik potansiyel değerlendirilecek, koruma-kullanma dengesi gözetilecektir.” şeklindeki ifade, bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Planın 553. maddesindeki “Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve kullanıcıların turizmle ilgili kararlara .... katılımı sağlanacaktır.” şeklindeki ifade de sürdürülebilir turizmin kararlara katılım konusundaki ilkelerinin benimsendiği görülmektedir. Yine 640. maddede geçen “...otantik özellikleriyle korunarak turizme açılan yöresel örneklerin çoğaltılması desteklenecektir.” ifadesi de sürdürülebilir turizmin yerel değerlerin korunmasına yönelik ilkesine işaret etmektedir. Bunlara ek olarak Planda ekoturizmin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin destekleneceğine ilişkin de ibarelere yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2006: 74-90).

“Sürdürülebilir turizm” kavramının ilk olarak geçtiği Onuncu Kalkınma Planında ise kavramla ilgili hedefler “Çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek, turizmin sosyokültürel ve çevresel olumsuzlukları azaltılacaktır.” şeklinde ifade edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 114). Konuya ilişkin bir diğer madde “Sektörde, doğal ve kültürel değerlerin koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve nitelikten ödün vermeden sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.” şeklindedir. Bunlara ek olarak turizmde “güzergah yönetimi”ne ilişkin projelerin yapılması ve yerel yönetim, STK’lar ve halkın turizmle ilgili kararlara katılımının artırılması hedefleri de sürdürülebilir turizmin ilkeleriyle bağdaşmaktadır (Kalkınma Bakanlığı: 2013: 114).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2015-2019 dönemine ilişkin stratejik planında Bakanlığın misyonu “Ülkemizin evrensel kültür, sanat ve turizm değerlerinin sürdürülebilir korunmasını sağlayarak yaşatmak ve tanıtmak” şeklinde ifade edilmiştir (2015:14). Planın diğer bölümlerinde sürdürülebilir turizme ilişkin Onuncu Kalkınma Planındaki ifadelerle yer verildiği görülmektedir.

Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayımlanan “Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu”nda kıyıların kentleşme, sanayi, ulaşım gibi faaliyetlerin yanında turizm alanında da çekici konuma getirilmesinde temel hedefin “sürdürülebilir ekolojik gelişmeyi başarmak” olduğu belirtilmektedir (2010: 202).

Bunların yanında Kalkınma Ajansları, Belediyeler ve Ticaret ve Sanayi Odaları gibi yerel aktörlerce hazırlanan Turizm Master Planları bulunmaktadır. Bu planlar, Kalkınma Planları ve Türkiye Turizm Stratejisi'nin il ve bölge düzeyinde yansımaları niteliğindedir.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM: SAMSUN ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Samsun, Karadeniz Bölgesinde yer alan Samsun, doğal tarihi ve kültürel zenginlikleri, deniz, kara, hava, demiryolu ulaşım olanakları ile bölgenin turizm potansiyeli en yüksek kentlerinden biridir. Samsun'da turizm faaliyetlerine bakıldığında, denizin, kumun, güneşin yanı sıra yayla turizmi, sağlık turizmi, ekoturizm, fotosafari gibi alternatif turizm faaliyetlerinin de yaygınlaştırıldığı görülmektedir (samsunkulturturizm.gov.tr/, 2018).

Samsun'da ayrıca sürdürülebilir turizme ilişkin politikaların belirlenmesine yönelik olarak 2018 yılında Kültür ve Turizm Eylem Planının hazırlanması amacıyla ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin de paydaş olarak katıldığı bir çalıştay düzenlenmiştir. Sonrasında hazırlanacak olan eylem planı Samsun Valiliği, Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ticaret ve Sanayi Odası ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı temsilcilerinden oluşan bir üst kurul tarafından değerlendirilecektir. Hazırlanması planlanan eylem planı, turizme ilişkin çok aktörlü bir yapının olduğunu göstermektedir (samsunkulturturizm.gov.tr/, 2018).

27 Mart 2018 tarihinde Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Şube Müdürü ile derinlemesine mülakat yapılarak, Samsun'un sürdürülebilir turizm potansiyeli üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Şube Müdürü, Samsun'da deniz kum güneş üçlüsünün yanı sıra sürdürülebilir turizme yönelik olarak kayak turizmi, sağlık turizmi, yayla turizmi, kongre turizmi, fotoğraf turizmi, spor turizmi, doğa turizmi gibi çok çeşitli potansiyelinin olduğunu ancak buraların tanıtımının ve buralara ulaşımın henüz sınırlı olduğunu ve konuyla ilgili çalışmaların devam ettiğini belirtmiştir. Yıllar itibariyle bakıldığında Samsun kentinde sürdürülebilir turizmin canlandırılmasına ilişkin çalışmalar 2000'li yıllarda başlamış, 2010'dan itibaren ise canlanmıştır. Özellikle 6360 Sayılı Kanun'un da yürürlüğe girmesiyle birlikte turizm faaliyetlerindeki çalışmalar artmıştır. Bu kanunla birlikte büyükşehir belediye sınırı, il sınırına genişletilmiştir. Böylelikle eskiden büyükşehir sınırına dahil olmayan köylerin ve diğer yerleşim yerlerinin, büyükşehir belediyesine dahil edilmesiyle birlikte buralardaki yöneticilerin alana ilişkin deneyimlerinden de yararlanma imkanına kavuşulmuştur. Bu kanun, Büyükşehir Belediyesinin, tüm il genelinde turistik faaliyetler de dahil olmak üzere daha etkin olmasına olanak sağlamıştır. Örneğin Kızılırmak Deltası çevresine bu kanun öncesinde izinsiz yapılan villa tipi yerleşim yerleri bu kanunla birlikte Büyükşehir Belediyesince yıkılarak Kızılırmak Deltası eski doğal yapısına kavuşturulmuştur. Ayrıca, görüşmede Büyükşehir Belediyesinin av yasakları konusunda daha sıkı önlemler aldığı da belirtilmiştir.

Bir diğer konu da, Samsun'daki turistik yerlerin erişilebilirliğidir. Bu noktada Büyükşehir Belediyesinin ilgili turistik yerlere ulaşımın rahatça sağlanmasına yönelik düzenlemeler yaptığı, mevcut yerlerde yeni tesisler kurulduğu ya da var olan tesislerin yenilediği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, örneğin sürdürülebilir turizm potansiyeli olan yerlerde doğal ürün pazarları da kurularak, yerel halka da katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Şube müdürünün Samsun'un turizm potansiyeline ilişkin bir diğer vurgusu da iklim değişikliği konusu olmuştur. Samsun'un kuzeyde yer alması sebebiyle, güneydeki turist potansiyelinin kuzey bölgelere kayabileceği belirtilmiştir. Turist sayısındaki artış, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı da artırabilir. Sürdürülebilir turizmde ekonomi ile çevre arasındaki dengenin kurulması önemlidir. Görüşmede Trabzon Uzungöl örneğinden bahsedilerek, plansızlık ve ekonomik kaygı gibi sebeplerle doğal kaynaklar üzerindeki baskının arttığı, böylece sürdürülebilir turizm hedefinden giderek uzaklaşıldığına vurgu yapılmıştır. Uzungöl'e benzer yapısıyla Samsun'un Ayvacık ilçesinde turizme yönelik faaliyetlerin daha planlı ve dengeli bir şekilde ilerlemesinin hedeflendiği belirtilmiştir.

Son olarak şube müdürü, kentin turizm hedeflerine ilişkin hazırlanan planların önemine vurgu yapmakla birlikte, asıl olanın bu planların hayata geçirilmesi, projelerin uygulanması olduğunu söylemiştir.

5. SONUÇ

Sürdürülebilir turizmin uygulanması, doğal ve kültürel varlıkları korumanın yanı sıra yerel kalkınmaya da katkıda bulunacaktır. Sürdürülebilir turizm anlayışı, yerel yönetimlerin de dahil edildiği çok aktörlü bir yönetim anlayışını gerektirmektedir.

Yerel yönetim birimleri arasında özellikle belediyelerin turizme ilişkin görevleri yasal olarak tanımlanmakla birlikte, belediyelerin turizm konusundaki engellerinin aşılması gerekmektedir. Bu engellerin başında, belediyelerin turizme ilişkin görevlerinin yeterli bütçeyle desteklenmesi gelmektedir.

Samsun, sürdürülebilir turizm potansiyeli yüksek olan bir kenttir. Kentin turizm hedeflerine ilişkin hazırlanan planları olmakla birlikte, asıl olan bu planların hayata geçirilmesi ve projelerin uygulanmasıdır. Planların hayata geçirilmesinde kalkınma konusuna ağırlık verilip, çevre konusunun ihmal edilmemesi ise turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Alternatif Turizm Türleri, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9872/alternatif-turizm-turleri.html>, [İndirme Tarihi: 01.04.2018]

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6360_1470056885.pdf, [İndirme Tarihi: 01.04.2018]

Çorum İl Özel İdaresi Kültürel Faaliyetleri, <http://www.corumozelidare.gov.tr/kurumlar/corumozelidare.gov.tr/Genel/PDF%20Dosyalar%C4%B1/2016%20Ya%C4%B1r%C4%B1m%20Program%C4%B1/K%C3%9CLT%C3%9CR%20YATIRIMLARI/2014%20Y%C4%B1%C4%B1%20K%C3%BCİt%C3%BCr%20Sanat%20ve%20Turizm%20Yat%C4%B1r%C4%B1mlar%C4%B1.pdf>, [İndirme Tarihi: 01.04.2018]

Erdoğan, Nazmiye, “*Sosyal Çevre Bilimleri*” içinde: *Ekoturizm Turizm, Çevre ve Sürdürebilirlik*, (Editörler: Hakan Reyhan, Ahmet Mutlu, H. Hüseyin Doğan, Ayşen S. Reyhan, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s.s.143-185.

Genel Bilgiler, <http://samsunkulturturizm.gov.tr/TR,59616/genel-bilgiler.html>, , [İndirme Tarihi: 11.03.2018]

Gündem 21 Nedir?, <http://habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/47-gundem-21.html>, [İndirme Tarihi: 01.04.2018]

Measuring Sustainable Tourism (MST), (2016). *Developing a Statistical Framework for Sustainable Tourism, Framing Sustainable Tourism*, http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/mst_issue_paper_1.pdf, [İndirme Tarihi: 02.04.2018]

Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,
<http://www.samsunkulturturizm.gov.tr/TR,203737/2019-2023-kultur-ve-turizm-eylem-planı-icin-calıstay-du-.html>, [İndirme Tarihi: 27.03.2018]

World Tourism Organisation (UNWTO), (1980). *Manila Declaration on World Tourism, The World Tourism Conference*, <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/65.%20Manila.PDF>, [İndirme Tarihi: 24.02.2018].

World Tourism Organisation (UNWTO) & Inter Parliamentary Union, (1989). *The Hague Declaration on Tourism, The Inter Parliamentary Conference on Tourism*, <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/68.%20The%20Hague.PDF>, [İndirme Tarihi: 24.02.2018]

United Nations & European Commission, (1995). *Charter for Sustainable Tourism, The World Conference on Sustainable Tourism*, <http://www.institutoturismoresponsable.com/events/sustainabletourismcharter2015/wp-content/uploads/2015/06/CharterForSustainableTourism.pdf>, (24.02.2018).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), (1999). *Turizmde Global Etik İlkeler 13. Genel Kurul*, <http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/turkey.pdf>, (24.02.2018).

United Nations Environment Programme (UNEP), “Quebec Declaration on Ecotourism”, *the World Ecotourism Summit, 2002*, <http://www.gdrc.org/uem/ecotour/quebec-declaration.pdf>, [İndirme Tarihi: 24.02.2018]

World Tourism Organisation (UNWTO),(2005). *Declaration: Harnessing Tourism for the Millennium Development Goals, United Nations General Assembly*, <https://step.unwto.org/sites/all/files/docpdf/declaration.pdf>, [İndirme Tarihi: 25.02.2018]

Samsun Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023,
<http://bolge11.ormansu.gov.tr/11bolge/Files/DogaTurizmiMasterPlan/Samsun%20Do%20C4%9Fa%20Turizmi%20Master%20Plan%20C4%B1.pdf>, [İndirme Tarihi: 04.04.2018]

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri,

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/background.html>, [İndirme Tarihi: 01.04.2018]

Kerala Tourism & International Centre for Responsible Tourism (ICRT), (2008). *The Kerala Declaration for Responsible Tourism, Second International Conference on Responsible Tourism in Destinations*, <http://www.haroldgoodwin.info/documents/KeralaDeclaration.pdf>, [İndirme Tarihi: 26.02.2018]

World Tourism Organisation (UNWTO), *Sihanoukville Declaration on Multilateral Cooperation for Ecotourism Development, Third World Ecotourism Conference, 2011*, http://sdt.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_declaration_at_mrt-first_edited.pdf, [İndirme Tarihi: 26.02.2018]

United Nations, (2014). *Promotion of Sustainable Tourism, Including Ecotourism, for Poverty Eradication and Environment Protection (69/233), General Assembly*, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/233, [İndirme Tarihi: 27.02.2018]

United Nations, (2015). *2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations Sustainable Development Summit*, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>, [İndirme Tarihi: 27.02.2018]

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Resmi Gazete*, Sayı: 26215, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/1/plan9.pdf>, [İndirme Tarihi: 27.02.2018]

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2013-2018), Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu (127. Birleşim)*, [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1\(2014-2018\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1(2014-2018).pdf), [İndirme Tarihi: 27.02.2018]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, *2015-2019 Dönemi Stratejik Planı*, <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/39219,stratejik-plan-2015-2019v3pdf.pdf?0>, [İndirme Tarihi: 28.02.2018]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Eylem Planı (2007-2013)*, Ankara, <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>, [İndirme Tarihi: 28.02.2018]

T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, (2010). *Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu*,
http://www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Master_Plan_Calismalari/20110527_122423_10288_1_10315.pdf, [İndirme Tarihi: 28.02.2018]

Tekeli, İlhan, Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009.

Turizm Aktiviteleri, <http://samsunkulturturizm.gov.tr/TR,59815/turizm-aktiviteleri.html>, [İndirme Tarihi: 11.03.2018]

TÜSİAD Sürdürülebilir Turizm Raporu, (2012).Yayın No: TÜSİAD-T2012-9/531, http://sdt.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_declaration_at_mrt-first_edited.pdf, [İndirme Tarihi: 26.02.2018]